

Kitkajärvien vesienhoito tulevaisuudessa

Teemu Ulvi, SYKE

Kitka-MuHa loppuseminaari

17.2.2015

Miksi Kitkajärvien hoidon ja kunnostuksen toimintamallia alettiin hankkeessa kehittää?

- Järvien eri osa-alueilla havaittu rehevöitymisen merkkejä mutta alueella ei hyvin toimivaa, paikallisten asukkaiden, mökkiläisten, toiminnanharjoittajien ja muiden toimijoiden laajasti yhteiseksi kokemaa, organisoitua toimintaa järvien hyväksi
- Ilman paikallisten yhteistä tahtotilaa ja sitoutumista vesienhoitoon vesistöjen tilan heikkenemiskehitystä ei voida pysäyttää eikä tilaa parantaa
- Aloite toimintamallityöhön tuli hankkeen valmisteluvaiheessa alueelta

Miksi järvien hoitaminen kaipaisi organisoitua toimintaa?

- Tarvittaisiin yhteinen foorumi, jossa voitaisiin keskustella järvien tilasta ja sen kehityksestä, tilaan vaikuttavista tekijöistä ja tarvittavista hoito- ja kunnostustoimenpiteistä sekä edistää toimenpiteiden toteuttamista
- Valuma-alueella kuormituksen vähentämisestä vastuussa ovat pääosin maanomistajat, toiminnanharjoittajat ja vakituiset ja loma-asukkaat, mutta mahdollisille isommille valuma-aluehankkeille ja itse järvessä tehtäville toimenpiteille tarvitaan edistäjiä ja toteuttajia
- Tarvittaisiin joku vahva tahon ajamaan Kitkajärvien asioita

Toimintamallin kehitystyötä varten kutsuttiin koolle Kitkajärvien ja Posionjärven hoidon ja kunnostuksen työryhmä

- Tarjottiin laajasti eri toimijaryhmille mahdollisuuksia osallistua hankkeeseen ja toimintamallin suunnitteluun
- Kutsut lähetettiin noin 70 eri taholle: paikallisia ja alueellisia viranomaisia, vesialueiden ja suurten maa-alueiden omistajat, etu- ja neuvontajärjestöjä, yhdistyksiä ja yrityksiä
- Noin puolet kutsutuista asetti edustajansa työryhmään
- Työryhmän tehtävänä oli myös tarjota paikallistuntemusta hankkeen käyttöön ja osallistua toimenpiteiden tarpeen arviointiin ja niiden suunnitteluun

Järvityöryhmän työ käynnistyi syyskuussa 2013

- Käsiteltiin hankkeen tavoitteita ja toteutussuunnitelmaa
- Käytiin läpi järvien nykytilaa, siihen vaikuttavia tekijöitä ja mahdollisia vesistöjen hoitotoimenpiteitä
- Keskusteltiin erilaisista pysyvän toimintamallin organisointivaihtoehdoista

Esimerkkejä vesistöjen hoidon ja – kunnostuksen toimintamalleista eri puolilta Suomea

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

- Erilliset hoito- ja kunnostusyhdistykset tai toiminta osana jotain muuta yhdistystä (esim. kyläyhdistys, maamiesseura, metsästysseura, tms.)
- Vesienhoitosäätiöt
- Neuvottelukunnat
- Vesialueiden omistajien toimintana (= osakaskunnat)

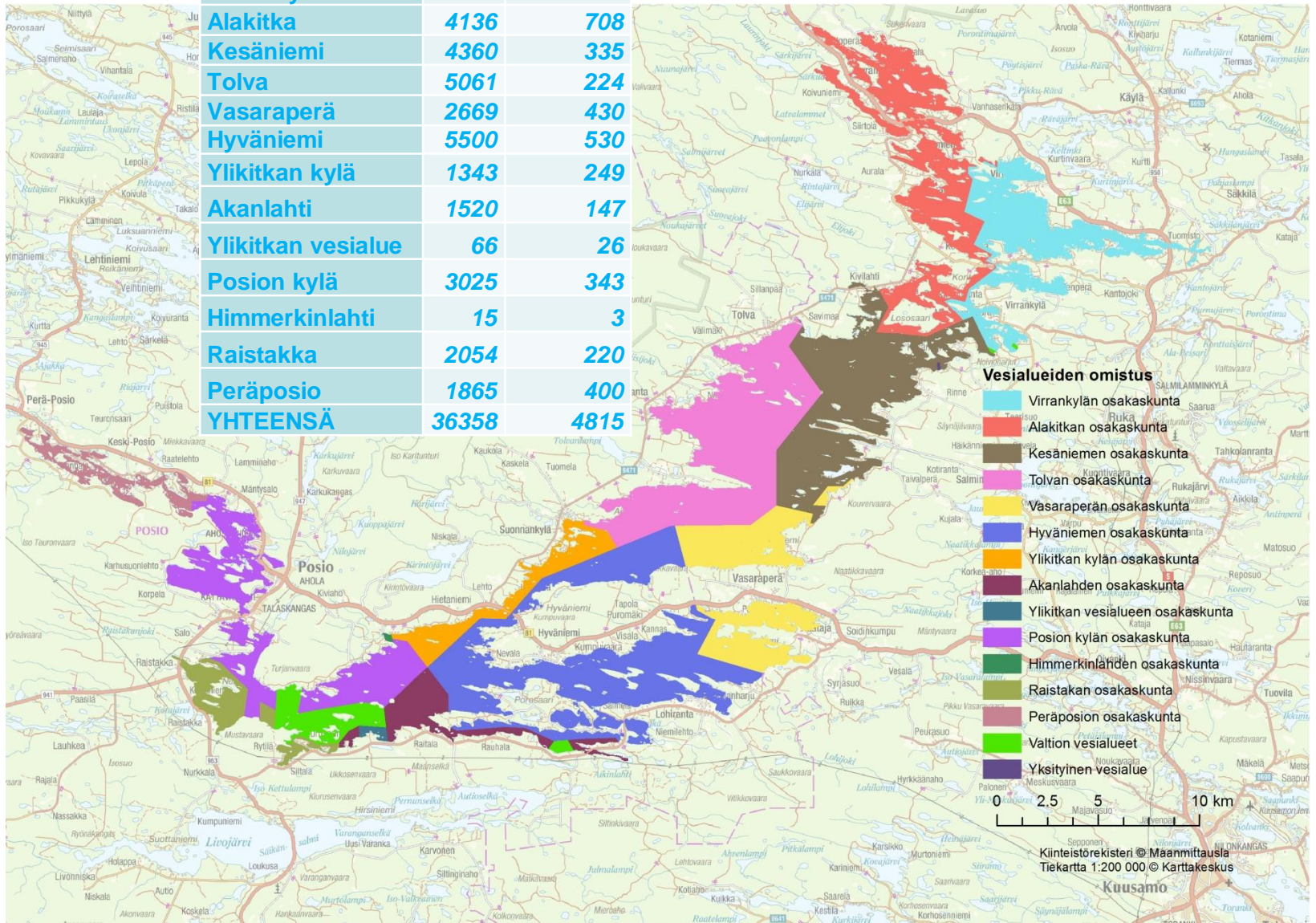
Osakaskuntien pohjalle perustuva toimintamalli herätti eniten kiinnostusta järvityöryhmässä

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

- Hanke sai työryhmältä tehtäväkseen selvittää osakaskuntien toimintaan perustuvan mallin taustoja, soveltuvuutta ja hyväksyttävyyttä Kitkan alueella
- Vaihtoehtoina esillä osakaskuntien yhdistäminen tai nykyisten osakaskuntien muodostaman vesienhoitoyhtymän perustaminen

Osakaskunta	Pinta-ala, ha	Osakas-kiinteist. kpl
Virrankylä	4825	1229
Alakitka	4136	708
Kesäniemi	4360	335
Tolva	5061	224
Vasaraperä	2669	430
Hyväniemi	5500	530
Ylikitän kylä	1343	249
Akanlahti	1520	147
Ylikitän vesialue	66	26
Posion kylä	3025	343
Himmerkinlahti	15	3
Raistakka	2054	220
Peräposio	1865	400
YHTEENSÄ	36358	4815

Vesialueiden omistus

- Virrankylän osakaskunta
- Alakitkan osakaskunta
- Kesäniemen osakaskunta
- Tolvan osakaskunta
- Vasaraperän osakaskunta
- Hyväniemen osakaskunta
- Ylikitän kylän osakaskunta
- Akanlahden osakaskunta
- Ylikitän vesialueen osakaskunta
- Posion kylän osakaskunta
- Himmerkinlahden osakaskunta
- Raistakan osakaskunta
- Peräposion osakaskunta
- Valtion vesialueet
- Yksityinen vesialue

0 2,5 5 10 km
 Kii-teistöre-kisteri © Maanmittaus-
 Tiekartta 1:200 000 © Kartta-keskus

Kuusamo

Osakaskuntatoiminnasta

- Kiinteistöjen yhteisten maa- tai vesialueiden osakaskiinteistöjen omistajat muodostavat osakaskunnan
- Osakaskunta voi järjestäytyä hyväksymällä toiminnalleen säännöt, mutta osakaskunta on aina olemassa, vaikka se ei olisi järjestäytynyt
- Osakaskunnan tehtävänä on huolehtia pääsääntöisesti kaikista tehtävistä, jotka kiinteistönomistajalle normaalisti kuuluvat
- Yhteisen vesialueen osakaskunta toimii myös kalastuslain mukaisena kalastuskuntana, jonka tehtävänä on vastata kalastuksen järjestämisestä ja kalakantojen hoidosta
- Osakaskunnan päätösvaltaa käyttää osakaskunnan kokous tai kaikki osakkaat yhdessä, jos päätös on yksimielinen
- Päätösten valmistelijana ja toimeenpanijana usein hoitokunta tai toimitsija

Vesialueen omistajan oikeudet

- Oikeus päättää omaisuutensa käytöstä
  - Voi päättää vesialueen käyttömuodoista lainsäädännön puitteissa
  - Voi vuokrata käyttöoikeuden toiselle
  - Voi antaa suostumuksen toisen alulle panemalle hankkeelle
  - Asianosaisasema vesialuetta koskevissa asioissa
  - Asianosaisena oikeus hakea vesialuetta koskeviin päätöksiin muutoksia
- Oikeus kalastukseen ja metsästykseen
- Oikeus vesivoimaan

Osakaskunnan rooleja vesien kunnostuksissa

- Vesialueella tehtäviin toimenpiteisiin tarvitaan osakaskunnan lupa, koska osakaskunnalla on oikeus päättää vesialuetta koskevista toimenpiteistä ja valvoa omaa tai osakaskunnan osakkaiden etua vesialueisiinsa kohdistuvissa hankkeissa
  - poikkeuksina vesilain mukaiset yleiskäyttöoikeudet tai lupaviranomaisen myöntämien lupien perusteella tehtävät toimenpiteet
- Osakaskunta voi itse olla suoraan vesistöissä (esim. niitot, hoitokalastukset, purokunnostukset) tai myös omien alueidensa ulkopuolella tehtävien hoito- ja kunnostustoimenpiteiden toteuttajia
- Hankerahoituksen ja avustusten hakijoita ja hallinnoijia
- Tarvittavien viranomaislupien hakijoita
- Vesienhoidon paikallisina koordinoijia ja aloitteentekijöitä

Osakaskuntavetoisen toiminnan etuja ja mahdollisuuksia

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

- Osakaskunta yhteisillä alueilla on lainsäädännön mukaan AINA olemassa
  - Järjestäytyneellä osakaskunnalla oikeustoimikelpoinen organisaatio ja hallinto valmiina
  - Järjestäytymätön voi järjestäytyä
- Jos on järjestäytymättömiä, toiminnaltaan hiipuneita tai hiipumisvaarassa olevia osakaskuntia, niiden toiminnan elvyttäminen olisi kaikkien etu
  - Osakaskunnan järjestäytyminen tai elvyttäminen takaisi paremman vesiomaisuuden hoidon
- Aktiivisesta väestä osakaskunnissa usein puutetta
  - Riittääkö toimijoita useaan organisaatioon pienellä, harvaan asutulla alueella?
- Osakaskunta voi päättää lainsäädännön puitteissa itse **Vipuvoimaa** toimenpiteistä omilla alueillaan

EU:lta
2007–2013

Osakaskuntavetoisen toiminnan haasteita

- Osakaskunnan toimintaan pääsevät mukaan vain osakkaat
  - Osuuksia voidaan myydä tai luovuttaa vastikkeetta ulkopuolisille
  - Osakas voi antaa kokouksiin valtakirjan kenelle tahansa ja talkootyypiseen toimintaan voivat tietysti osallistua kaikki
- Suurilla osakkailla suurempi valta päätöksenteossa
  - Voidaan sopia mies ja ääni-periaatteesta
  - Jos säännöissä ei muuta määrätä, yhteisaluelain äänivaltaleikkuri estää yksittäistä suurta osakasta jyräämästä yksin muita
- Yhteisaluelaki säätelee tiukasti osakaskunnan päätöksentekoa, voi tehdä toiminnasta kankeaa
- Jos osakaskunta keskittynyt perinteisesti vain kalastukseen tai jos osakaskunnan asioita on hoidettu pitkään samalla porukalla ja samalla kaavalla, sen toiminnan laajentaminen tai toimintamuotojen muuttaminen voi olla haasteellista

Yksi suuri osakaskunta vai osakaskuntien vesienhoitoyhtymä?

- Vesialueiden yhdistäminen isommiksi osakaskunniksi on mahdollista
  - Osakaskuntien omiin päätöksiin perustuva, vapaaehtoinen, sopimusperusteinen, maksullinen kiinteistötoimitus
  - Omaisuus ei katoa yhdistämisessä, vaan suurempaan kokonaisuuteen liittyvät osakkaat saavat omaa osuuttaan vastaavan osuuden ja käyttöoikeudet uuteen isompaan alueeseen
  - Alueet yhdistetään niiden arvon perusteella
    - Jos alueet samanarvoisia, osuuksia uuteen yhteiseen alueeseen saa luovutetun pinta-alan suhteessa
    - Jos jollakin liitettävällä alueella erityistä arvoa (esim. hyvä virkistyskalastuskoski), se voidaan arvottaa muita arvokkaammaksi
  - Hallinto ja sen kustannukset kevenevät
  - Isossa osakaskunnassa mahdollisesti suurempi joukko osakaskuntajäseniä kiinnostuneita

Vesienhoitoyhtymämallissa vesialueiden omistussuhteet säilyvät ennallaan, mutta hallinto on raskas

- Osakaskunnilla voi olla matalampi kynnys lähteä toimintaan, kun osakaskunnat, niiden alueet ja hallinto säilyvät nykyisellään
- Virallinen oikeustoimikelpoinen toimija vai epävirallinen yhteenliittymä?
- Yhtymässä moninkertainen hallinto ja päätöksentekojärjestelmä (vrt. virkistyskalastuksen yhteislupa-alueet ja kalastuksenhoitoyhtymät)
  - Voi olla hidas ja kankea käännteissään ja yhteisymmärrykseen pääseminen voi vaatia paljon kokoustamista
- Hallintoon ja asioiden hoitoon tarvitaan paljon enemmän henkilöitä ja resursseja
- Voi olla eroja osakaskuntien toimintatavoissa ja -käytännöissä

Järvityöryhmän työ päättyi joulukuussa 2014

- Asiaa käsiteltiin 4 työryhmän kokouksessa ja lisäksi järjestettiin erillinen keskustelutilaisuus osakaskunnille
- Työryhmän johtopäätöksenä oli, että järvien hoidon ja kunnostuksen toimintamallia ei ainakaan vielä voida rakentaa osakaskuntien toiminnan pohjalle, koska osakaskunnissa ei ole siihen tällä hetkellä riittävästi halukkuutta ja yhteistä tahtotilaa
- Työryhmän näkemyksen mukaan paras tapa tässä vaiheessa edetä on edistää hoito- ja kunnostustoimintaa hankkeiden muodossa ja rakentaa yhteistyökuviot hankkeiden ympärille tapauskohtaisesti
- Paljon odotuksia asetettiin kalastuslain meneillään olevalle uudistukselle ja tulevalle kalatalousalueelle, voisiko se toimia Kitkajärvien hoidon ja kunnostuksen koordinaattorina tulevaisuudessa

Miten tästä eteenpäin Kitkalla?

Hanke on esittänyt loppuraportin luonnoksessa 5 suositusta Kitkajärvien hoidon edistämiseksi ja organisoimiseksi lähitulevaisuudessa

SUOSITUS 1: Järvien hoidossa keskitytään lähivuosina vesistökuormituksen vähentämiseen ensisijaisesti tärkeimmiltä riskialueilta vakituisten asukkaiden, mökkiläisten, maanomistajien ja toiminnanharjoittajien omana toimintana. Laajemmat kokonaisuudet toteutetaan hanketoimintana.

SUOSITUS 2: Eri sektorien viranomaiset ja neuvontaorganisaatiot panostavat tiedotukseen vesistökuormituksen vähentämistarpeista ja -mahdollisuuksista sekä rahoituskanavista ja neuvontapalveluista.

SUOSITUS 3: Laajemmissa hankkeissa yhteistyökuviot rakennetaan tarpeen ja kohteen mukaan tapauskohtaisesti. Tärkeimpiä osapuolia laajoissa hankkeissa ovat vesialueiden omistajat, kunnat, metsäsektorin toimijat ja kyläyhdistykset tai muut vastaavat paikalliset toimijat.

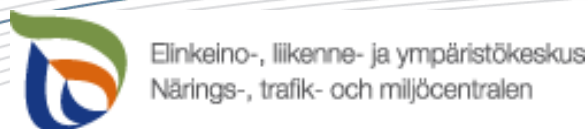
SUOSITUS 4: Kun uusi kalastuslaki on tullut voimaan ja kalatalousalueet on perustettu, selvitetään uuden kalatalousalueen mahdollisuudet ja resurssit toimia Kitkajärvien vesienhoidon koordinoivana organisaationa.

SUOSITUS 5: Projektissa koolle kutsutun järvityöryhmän toimintaa jatketaan alueella paikallisten omin voimin.

Kiitos mielenkiinnosta ja hyvästä yhteistyöstä!

Posion Vesi ja Lämpö Oy

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013